

Det fräser om stäven på det stora träskeppet. Himlens blygrå moln väller fram över en nästan svart himmel och seglen buktar. Det tjuter i tackel och tåg, men båten gör god fart även om den då och då nästan försvinner i de större vågorna. Styrmannen vid sin åra på akterns styrbordssida kämpar hårt med brottsjöarna, medan de genomvåta männen hukar för kaskader av skumblandat vatten som regelbundet sköljer över dem. Någon svär tyst men åthutas av sin granne som påpekar att man ändå får vara tacksam för att man slipper ro. Bredbent, längst fram i fören, står en kraftig karl, obekymrad om väder, vind och hård sjö. Hans lindade ben, hosor, jacka och cape dryper av vata. Det skäggiga anletet kröns av en blank hjälm och vid hans sida hänger ett stort slagsvärd. Med välbehag drar han in den friska lukten från Väterns vatten, medan hans mörka, intensiva blick spanar mot horisonten.

Skeppet har varit nere till handelshuset på Lurö där man bytt pälsverk och torkat kött mot smidesjärn och salt. Lurö är centralt beläget på pilgrimsleden mellan Varnhem och Nidaros, men det strategiska läget gör också att Lurö är en viktig knutpunkt för alla som bor och lever vid Väterns stränder. Hit kommer man för att köpslå, träffa folk och utbyta nyheter. Den kraftige mannen ler vid minnet av de rökiga ölstugorna på ön. Från Lurö är det bara något dygns seglats hem och vindarna är förmånliga. Man länsade österut i frisk västlig vind tills Torsö blev synligt och har sedan följt kusten norrut. Han kupar bägge händerna för att kunna se bättre.

I diset föröver skymtar höjderna inåt fastlandet, Kilsbergens utlöpare norr om Varnumsviken. Han spanar efter Vålösundets smala glipa i töcknet förut. Där är den! Då skall Sibberön ligga något västerut. Han ryter en order till rorsman att lägga om kursen. Rorsmannen kan inte höra men har ändå förstått, för även han är från Sibberön och även han längtar hem.

Upp under land får vinden en annan karaktär och för med sig dofter från vass, mo, kärr och tallskog. Männen har rest sig från sina bänkar och alla spanar mot land. Man kommer upp i lä och bryggorna träder fram som skelett från länge sedan döda drakar liggande ute i det grunda vattnet. Uppe i skogskanten gömmer sig en klunga små timrade hus ur vars takfönster en svag rökdoft når männen på skeppet. Människor rör sig på stranden, man viftar med händerna och ett barns gälla rop hörs över vattnet. De har kommit hem! De har kommit hem! Kung Sibbe har kommit hem!

*

Kanske tedde sig situationen på detta sätt någon gång mellan vikingatid och tidig medeltid då Kung Sibbe regerade på Sibberön, Kung Saxe på Saxholmen och Kung Ramond på Rammholmarna. Kanske har dessa småkungar aldrig ens existerat. Om de har funnits så rör det sig inte om några egentliga kungar utan snarare om hövdingar eller storbönder. Erik Fjällman kallar dem för "storknapar" i en artikel i Sällskapet jubileumsskrift 1945-55. Den förste som nämner om Kung Sibbe var Fernow.

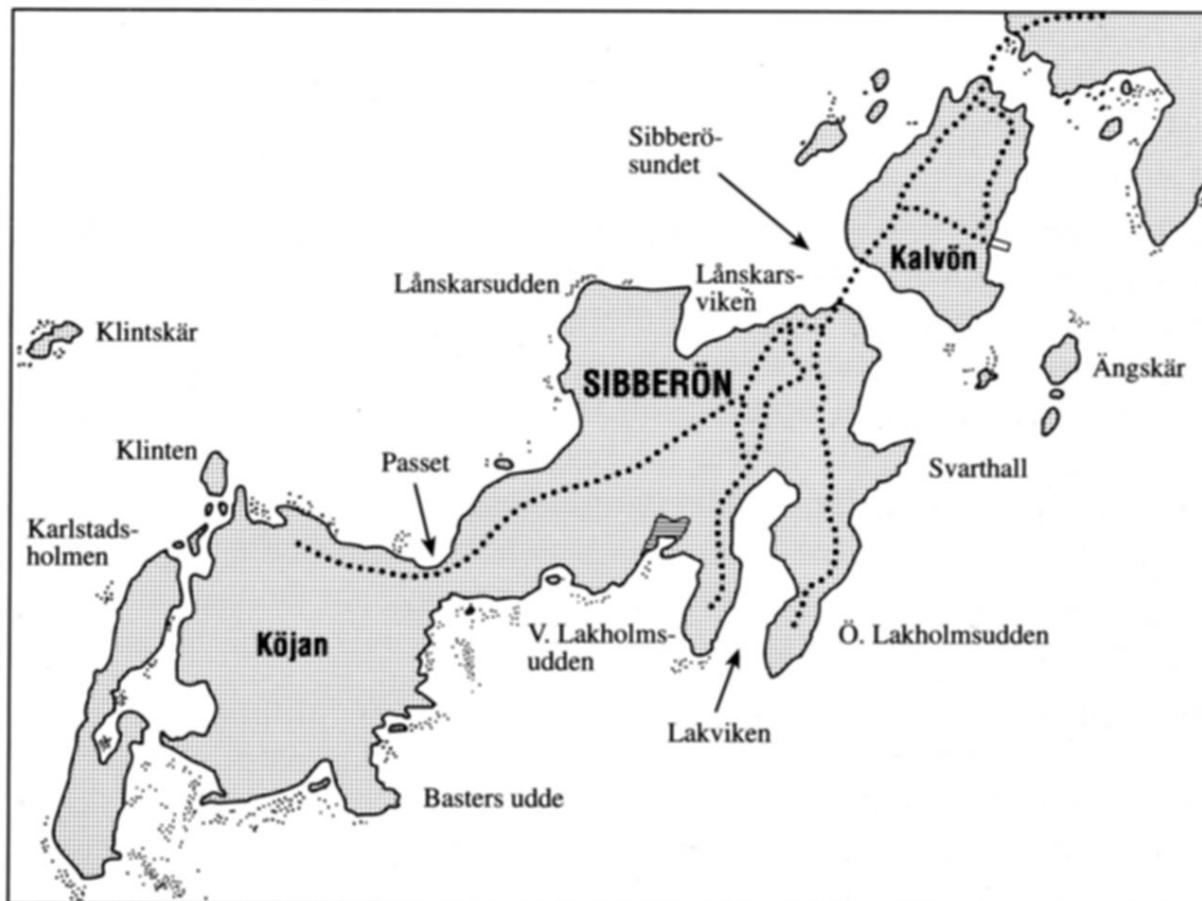

Fig. 1 Karta över Sibberön.

Erik Fernow var en mycket fattig präst som levde och verkade i Kristinehamn under senare delen av 1700-talet. Under denna tid omhuldade och prisade man upplysningens idéer, sanningen och vetenskapen. Detta fick bl. a. till följd att forntidsforskning blev mycket populär. År 1760 utfärdade Kanslikollegium ett cirkulär som gick ut till Sveriges prästerskap. I detta brev uppmanades kyrkans män att ta reda på berättelser från förr och leta upp och beskriva bygdens forntida lämningar "till fädernas äreminne eller till själva ortens märkvärdigheter". Erik Fernow blev mycket inspirerad av detta cirkulär och kom att ägna stor del av sitt liv åt att resa runt i Kristinehamn-Varnum-Ölme och leta upp gamla och sägenomspunna platser samt att intervjua människor. Trots fattigdom, svårigheter och motgångar sammanställde han sina resultat i ett stort bokverk av vilket den första volymen var färdig 1773 och den andra 1779. Fernows böcker är de första samlade beskrivningarna över Kristinehamnsbygden. Tyvärr förstördes en stor del av första volymen vid branden i Kristinehamn 1777. Fernows historieskrivning håller kanske inte modern vetenskaplig standard och mycket av vad han berättar är hörsägen eller bara sägner och sagor. Trots detta utgör Fernows böcker ett imponerande exempel på ett helt livs forskarmödor. Det är alltså möjligt att Kung Sibbe aldrig varit något annat än en sagofigur. Hur som helst så har han i alla fall givit sitt namn åt Sibberön. Hur gammalt detta namn är vet vi ej och kommer aldrig att få veta.

Hur Sibberön utnyttjades i äldre tider vet vi också mycket lite om. Troligen har ön betraktats som någon form av allmänning, där man släppt djur på bete, och där man tagit ved och timmer till husbehov. Kanske har man haft övernattningskojor på ön som fiskare utnyttjat, kanske där rent av har funnits forntida eller medeltida bebyggelse. Några lämningar från sådan bebyggelse har man inte funnit på Sibberön, men enligt Evert Nyqvist lär man ha påträffat medeltida boplatser på de närliggande öarna Torrholmen och Lindön. Å andra sidan har inga mer systematiska inventeringar gjorts av öns eventuella fornlämningar.

Århundrade efter århundrade lever således Sibberön sitt liv utan att några spår avsattes i historiens "stora bok". Inte förrän den 4 februari 1624 dyker Sibberön upp i de historiska dokumenten. Vid denna tid passerade Gustav II Adolf Värmland. Denna dag skänker kungen på stående fot kyrkoherden i Ölme "Ramholmarna och Sibberön till att uppröjda sig Eng". Ett par år senare, den 28 oktober 1642, erhöll Kristinehamn stadsprivilegier, vilket bl. a. medförde att Ölme pastorat delades varvid Varnum fördes till Kristinehamn. Eftersom både Rammholmarna och Sibberön ligger i Varnum förlorade prästgården i Ölme rätten till öarna som på nytt blev allmänning. Det dröjde emellertid inte länge förrän det blev bråk om öarna. Denna gång var det stadsborna som "olovandes" försökte utnyttja öarnas resurser och nämndemännen från Varnum klagade den 22 april 1667 över "att stadsborna hugga skog på Sibberön, som är Varnums sockens endaste allmänning". Frågan togs så småningom upp i tinget som den 14 april 1687 dömde "Ramholmarna till fiske och Sibberön till äng" för kyrkans räkning. Kyrkan utarrenderade sedan årligen nyttjanderätten till öarna.

I början av 1700-talet hade Ölme och Varnum-Kristinehamn samma kyrkoherde. Han hette Tolstadius och var en driftig och maktfullkomlig man, som hävdade rätten till de bägge öarna för egen personlig räkning.

Bönder, fiskare och stadsbor som sedan urminnes tider betraktat öarna som allmänning tog dock föga notis, vilket medförde att kyrkan 1720 begärde att staten skulle bekräfta Gustav II Adolfs gåvobrev, vilket också skedde. Sibberön ligger ju lite avsides till så bönder och andra fortsatte att "gå illa åt skogen på ön", något som bekymrade och upprörde Tolstadius efterträdare, vilken 1745 till tinget inlämnade en ansökan om att få upprätta ett torp på Sibberön för att ön skulle kunna övervakas. Vid denna tid hade pastoratet på nytt delats och Sibberön hamnat under Kristinehamns-Varnums kyrkoherde. Torpet på Sibberön fanns kvar till in på början av vårt sekel, och tycks ha medfört att konkurrensen om Sibberöns naturtillgångar minskade och att kyrkans äganderätt erkändes.

I ett avseende tycks Sibberön fortfarande vara en "allmänning" under slutet av 1700-talet och under 1800-talet. Det verkar nämligen som om det under större delen av denna tid funnits enkla övernattningskojor för fiskare på ön. Fisket i denna del av Vänern var ekonomiskt betydelsefullt, speciellt gäller detta sikfisket, även om man också fiskade lax, gös, gädda, siklöja, lake, nors, slom och ål.

Siken, som hör till laxfiskarna, är egentligen en hel grupp av arter och raser som är mycket svåra att skilja åt. Detta beror dels på att olika sikarter är så lika varandra, och dels på att variationerna inom varje art också är så stora. Dessutom finns uttalade tendenser till att utveckla lokala bestånd och varianter. Inom alla siksorier kan det dessutom utvecklas avvikande former t. ex. dvärgformer. Det är egentligen inte förrän under de senaste åren, som man med hjälp av DNA-teknik fått en möjlighet till säker artbestämning av de olika sikarterna. I praktiken har man indelat dessa efter födoval, lektid, antal gålräfständer samt efter ögats storlek och nosens längd. Nils Marelius indelade 1773 Vänerns sikar i fem arter nämligen: näbbsik, lövsik, mårtensik, gråsik och amnesik (från Amne härad = gullspångssik). Den kände björnjägaren och fiskeentusiasten L. Lloyd beskrev tre arter 1831: lövsik, näbbsik samt helge- eller mårtensmässik. Yrkesfiskarna i Vänern brukar också skilja på tre arter, vilka stämmer ganska väl med Lloyds indelning. Härtill kommer en fjärde art, halv näbben, som är ganska ny i Vänern och som ibland kallas gullspångssik. Det är dock inte samma art som den som nämnts ovan.

Runt Kristinehamn fiskade man förr främst fetsik, som Lloyd kallade näbbsik, och gråsik (helge- eller mårtensmässik med Lloyds nomenklatur). Dessutom kunde man ibland få en större form, glyssik (=lövsik), som har större ögon än andra sorter, vilket tyder på att den lever på stora djup. Denna art kallas också mycket riktigt för djupsik på sina ställen. Andra namn är glomsik eller bleksik.

Fetsiken var mycket uppskattad i Kristinehamn. Denna art såldes som regel ej färsk utan saltades i tunnor och avyttrades sedan under hösten och vintern.

Gråsiken, som också kallades helgsik, mårtensmässik, mårtensik, skärsik eller grönsik, fiskas på grunt vatten. På 1800-talet när det begav sig började man sätta näten i september på 20-25 meters djup. Näten flyttades sedan successivt in på allt grundare vatten tills man kom in på lekstränderna där djupet kunde vara bara en till två meter. Fisken leker mellan den 20 november och Lucia. Det hände ibland att det blev höststorm från sydväst när siken stod på grunt vatten. Vid sådana tillfällen kunde siken spolas iland. Det berättas t. ex. att

torparen Erk Orsa på Sibberön efter sådana stormar brukade promenera runt sin ö och plocka sik på stranden. Att gräsiken var eftertraktad förstår man när man läser berättelser om att näten stod så tätt i Vålösundet att fiskebåtarna hade besvär med att ta sig ut. Fisket bedrevs av både fiskare och stadsbor och det verkar som om det skedde en rejäl överfiskning. Framemot sekelskiftet minskade också siken kraftigt och det blev inte längre så lönsamt att ge sig ut och fiska denna uppskattade fisk. Fiskekojorna på Sibberön förföll. Bland dem som stod kvar längst var landsfiskal Ekendahls och brukspatron Löthners bodar som revs 1905. Brukspatron C. D. Löthners fiskarbodar på Sibberön finns förevigade på en målning av W. L. Rydberg, som återges i Arvid Ernviks bok "Socknen vid Varnan" på sid. 103. När egentligen den sista fiskarkojan försvann från Sibberön är oklart, men på en geologisk karta från 1915 finns tre "byggnader" markerade. Numera ser man enbart stenrester och några vinbärsbuskar samt namnet Köjan som minner om den gamla fiskeepoken.

Så försvann både torp med torpare och fiskarkojorna med fiskarna runt sekelskiftet. Istället började man få upp ögonen för Sibberöns naturskönhet. Senare delen av 1800-talet var ju en tid av "tillbaka till naturen" och allt fler stadsbor tog sig till Sibberön bara för att bada och idka friluftsliv. Ön ägdes och förvaltades fortfarande av kyrkan och då även kyrkan var influerad av de nya strömningarna byggde sig prosten Lindström ett hus på ön. Detta användes sommartid av familjen Lindström. Det berättas dock att prosten inte trivdes lika bra sedan en patient från Marieberg brutit sig in och hängt sig i huset någon gång kring sekelskiftet. 1902 dog den gamle prosten och huset övertogs då av hans son, Einar Lindström, som använde det till några år inpå 1930-talet. Sonen Einar var för övrigt chef för och delägare i Kristinehamns elverk fram till 1928. Huset förföll så småningom och numera finns bara kvar några trappstenar.

Rödhamnen är en vanlig fågel på Sibberön.

Foto: Leif Jonsson.

Förutom prostens sommarhus som låg nere vid stranden fanns ett torp en liten bit längre in på ön. Detta torp flyttades och lär fortfarande finnas på Tyskö. Kvar på Sibberön finns bara några stenar från grunden, en syrenbuske och resterna efter en jordkällare. I denna jordkällare bodde på 20-30-talen en märklig man som blev känd under namnet "Sibberökungen". Det sägs att denne man från början varit dalmare och lystrat till namnet Pettersson. I början av seklet flyttade han till Göteborg där han gifte sig. Man får förmoda att äktenskapet inte var speciellt lyckligt. Herr Pettersson rymde från fru och Göteborg och bosatte sig under det antagna namnet Nordin på Sibberön. Enligt vissa källor kom han till ön redan 1911. Hur Nordin

lyckades livnära sig på ön är svårt att förstå. Kanske fiskade han och plockade bär, men då och då rodde han in till Kristinehamn i sin stora flatbottnade eka för att handla. Det berättas också att han var svår på att titta av folk som besökte ön. Ett ögonvittne berättar att han brukade gömma sig bakom strandens buskar tills besökaren dragit upp sin båt. När denna väl var fastgjord stod plötsligt den lilla magra gubben där. Han lär ha varit 1,50-1,60 meter lång och vägt 40-50 kg. Han hade också en stor hatt vilket gjorde att han såg ännu mindre ut. Han sa inget, bara stod där och väntade. I allmänhet tröttnade besökaren så småningom och gav gubben en bit bröd, fläsk eller en pilsner, varefter "Sibberökungen" nöjd försvann i strand-skogen.

"Sibberökungen" var inte ensam som original på öarna. Söder om Kristinehamn på Fallskären bodde "Nyberg på Fallskären", men Nyberg verkar ha varit betydligt mer utåtriktad. Han hade varit trapper i Kanada och när han kom hem slog han sig ner på Fallskären där han byggde sig ett hus av trä, vass och lera. Han försörjde sig inte enbart på jakt och fiske utan knöt också vassmattor som han sålde till trädgårdsmästare i Kristinehamn. Lars Nyberg bodde på Fallskären 1924-1935. Så småningom tröttnade han på enslingslivet, gifte sig i Kristinehamn och flyttade till Västkusten. När hans fru avled återvände han till Kristinehamn och bosatte sig i Stenfallet där han så småningom dog.

Jämfört med Nyberg på Fallskären verkar "Sibberökungen" ha varit mycket mer av en enstöring, även om han inte direkt var folkskygg. I början av 30-talet hade tiden hunnit ifatt "Sibberökungen" och han klarade inte längre av vintrarna ute på ön utan bodde då på ett ålderdomshem (Gustavsberg eller Strand). I oktober 1933 eller möjligen 1934 (bägge uppgifterna förekommer) rasade en svår höststorm. Nordin bodde vid denna tid kvar i sin jordkällare, men ju mer stormen ökade desto mer omöjligt var det för honom att stanna kvar i källaren. Nordin tog i denna situation sin tillflykt till en liten timrad stuga som uppförts för att ge skydd åt den körsven med häst som arbetade med att fälla skog på ön. Så småningom bedarrade stormen och två stycken ynglingar, Olle Jonsson och Evert Nyqvist, som oroat sig för hur stormen hade farit fram med öns fiskgjusebo, begav sig ut till Sibberön. Man fann då "Sibberökungen", febersjuk, matt och utsulten liggande i timmerkojan. När man sedan gick för att titta till fiskgjuseboet upptäckte man att kungens källare helt krossats av en nedfallande tall. Nordin fick därefter hjälp med mat och så småningom togs han permanent om hand av åldringsvården.

Den storm som knäckte "Sibberökungen" var inte vilken höststorm som helst. Man räknar med att inte mindre än cirka 2 700 träd blåste omkull på Sibberön under denna oktoberstorm. När man efterföljande år, d. v. s. 1934, städade upp på ön fällde man den största tall som fällts i Kristinehamnsområdet. Enligt årsringarna började detta jätteträd sin tillvaro redan på 1500-talet. Evert Nyqvist lär ha fotograferat nio stycken ynglingar stående på stubben! Det är förresten inte första gången som man fällt grovt timmer på Sibberön. När man skulle bygga Kristinehamns kyrka, som blev färdig 1859, så togs timret från Sibberön. Detta virke mäter mer än 14 tum (35 cm) i fyrkant.

Det intresse för natur och friluftsliv som blev på modet vid sekelskiftet var inte någon tillfällig vurm. Under 1900-talet blev det alltmer populärt att bara för nöje och rekreation söka sig ut i naturen. Säkert bidrog sådana människor som Albert Engström, Anders Zorn, Bruno Liljefors och Gustav Koltzoff var och en på sitt sätt till att göra naturen mer attraktiv och tillgänglig. Så småningom fick intresset för naturen en mer specialiserad inriktning. I våra trakter bidrog Erik Rosenberg kanske mer än någon annan till att skapa ett intresse för fåglar. I Kristinehamn bildades Sällskapet för Naturskydd 1934 med sådana förgrundsfigurer som Sten V. Brandberg, Erik Fjällman, Evert Nyqvist, Gösta Samuelsson m. fl. Ganska snart stod det klart att naturen inte var outslitlig utan att den på många sätt måste skyddas. Våra stora nationalparker tillkom i början av seklet, men det dröjde betydligt längre innan man fick upp ögonen för att också lokala naturreservat behövdes. Det första reservatet i Kristinehamn var ett "kommunalt" reservat på Ämbetsägornas marker, vilket avsattes redan 1934, men på grund av tillkomsten av Marielunds industriområde 1966 finns detta reservat inte längre kvar. Kummelöreservatet som tillkom mycket tack vare initiativ från Sällskapet sida är det äldsta av kommunens nuvarande naturreservat tätt följt av Nötöreservatet, bägge tillkomna i början av 1970-talet.

Sibberöns och Kalvöns friluftsreservat har en något egendomlig historia, vilken berättats av Ola Arheimer i Sällskapet jubileumsskrift 1976-85. Som framgår av ovanstående ägdes dessa öar av kyrkan. Förvaltningen sköttes av stiftsnämnden i Karlstad. I början av 1970-talet hade nämnden bedömt att skogen på öarna var mogen för avverkning och man planerade att kalavverka öarna, vilket Sällskapet dåvarande sekreterare Erik Fjällman fick kännedom om. Eftersom öarnas natur ansågs väsentlig för det rörliga friluftslivet i Kristinehamn vidtog en omfattande skriftlig och muntlig förhandling mellan Sällskapet, stiftsnämnden, kommunen, länsstyrelsen och naturvårdsverket. Trots detta höll kyrkan envist fast vid att en kalavverkning skulle genomföras. I detta läge erbjöd sig kommunen att byta till sig Kalvön och halva Sibberön mot annan mark, medan naturvårdsverket gick in och köpte den yttre delen av Sibberön, Köjan, som ur skogssynpunkt ansågs mindre värdefull. På detta sätt kunde skogen på öarna räddas och naturreservatet Sibberön bildades. Beslutet togs den 22 januari 1979.

*

Låt oss ta en promenad genom Sibberöreservatet. Tyvärr är det svårt att ta sig hit ut om man inte har någon egen båt, men under sommarhalvåret går motorbåten "Stöten" regelbundet mellan kiosken vid Vålösundet och Sandviken på Vålön. Promenaden ut mot Sibberön börjar med en barrbeströdd stig under täta tallar. Doften en varm sommardag är så tung och eterisk att och man nästan blir bedövad. Efter ett tag glesnar skogen och på höger hand ligger till och med ett halvt igenvuxet kärr. Skogen växlar karaktär och blir mer blåbärsgrenskog. Snart får man en känsla av att man nog är framme vid Kalvösundet d. v. s. sundet mellan Vålön och Kalvön. Än har man en känsla av att Vänern strax skall öppna sig åt vänster och än åt höger, och så plötsligt dyker man in i ett tätt alsnår som bildar en tunnel i vars bortre ända man skymtar öppet vatten.

Att komma ut i ljust på bron innebär nästan en chock och det tar någon minut innan man riktigt vant sig. En liten sädesärta trippar framför fötterna och fångar insekter på den varma betongen. Det är bara när hon kommer i början av april som vi tittar noggrant på denna vackra fågel som har lite av kinesisk tuschteckning över sig, men nog tål hennes eleganta uppenbarelse i grått, vitt och svart att betraktas. Vänder man sig åt öster finns ett bälte av gul, rasslande vass, från vilket rörsångaren låter höra sitt skorrande monotona läte. Trots att fågeln är så liten bildar hans röst ändå något av en bas i fågelkören. För några år sedan hade Sällskapet en exkursion ut till Sibberön och vi kunde då glädja oss åt att få höra flera trastsångare, bl. a. en som konserterade just här vid Kalvösundet. För mitt inre kan jag fortfarande se hans orangeröda gap och höra hans mäktiga vibrato.

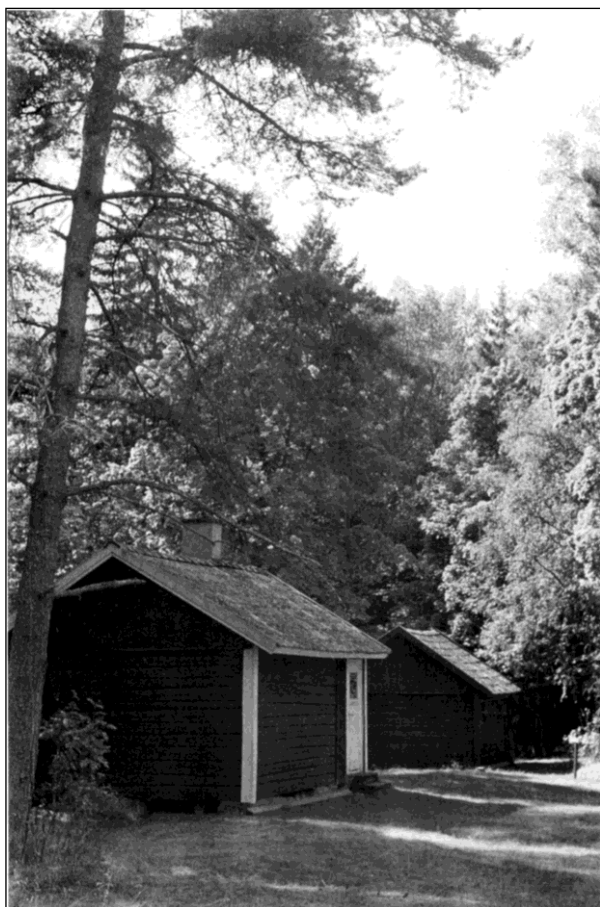
Vi går vidare och kommer upp på Kalvöns torrare mark. En makaonfjäril fladdrar runt över de kala hällarna. Dess eleganta teckning i svart och svavelgult ter sig nästan som en hyllning till solen. Formen och storleken gör att den ser exotisk ut i den karga svenska skärgårdsnaturen. Så sätter den sig på den svarta klippan och när jag sakta smyger närmare kan jag se detaljerna i blått och rött på bakvingen. Plötsligt fladdrar den till och vinglar ut över vattnet åt väst.

Kalvön är inte stor och snart kommer man till nästa bro, den över Sibberösundet. Även denna bro är en skapelse i grå betong, men runt bron finns en intressant flora bestående av bladvass, säv med sina bruna ax och både gula och vita näckrosor. I lite mer skyddade lägen växer gula svärdsiljor med blommor som liknar stora fjärilar, svartbruna cigarrer av kaveldun och svaltingens spröda, eleganta blomsterställningar. Ute på vattnet kan vattenpilörtens blommor bilda en röd matta som välkomnar båtbesökaren. Någon gång kan man även finna den ståtliga sjöranunkeln, vår största "smörblommeart" och ute i det strömmande vattnet i sundet kunde man förr se den sällsynta vattenaloens gröna stjärnor på botten. Efter blomningen flyter de täta bladrosetterna upp till ytan och är då lättare att se. Troligen finns inte växten kvar, men Gösta Samuelsson rapporterade om vattenaloe i dessa vatten så sent som i Sällskapet jubileumsskrift 1955-1965.

Vid brons Sibberösida ligger skelettet efter en gammal pråm som omkring 1950 utgjorde "fundamentet" till en dansbana, där traktens båtburna ungdom roade sig under sommarens ljusa nätter. Vid ett högvatten 1957 blev både pråm och dansbana uppkastade på land. Vrakets ligger fridfullt vid en albuske men ger ändå en atmosfär åt strandpartiet. Vid samma högvatten 1957 försvann även den stenkista som bryggan vid nordvästra udden vilade på. På samma plats hade tidigare funnits flera bryggor, men efter nämnda högvatten har av någon anledning ingen brygga byggts. Broarna mellan Vålön-Kalvön respektive mellan Kalvön-Sibberön är något äldre. De byggdes under andra världskriget och har inget med den gamla pråmen att göra, vilket ibland hävdas.

Vi lämnar stranden bakom oss och vandrar in i skogsbrynet där en trädkrypare och några blåmesar hoppar omkring i en tall. Skogen är gles och snart kommer vi fram till en liten fin glänta omgiven av ekar och andra lövträd. I solmosaikens jagar ett par grå flugsnappare efter sommarens insekter. Kanske ligger deras bo i något skrymsle på den övernattningsstuga som finns i gläntans västra del. Denna stuga med

tillhörande stall var ursprungligen en skogshuggarkoja. Det berättas att "Sibberökungen" bodde här när inte vinter och kyla gjorde att han föredrog sin jordkällare. Timmerkojan byggdes till under andra världskriget och fick då sitt nuvarande utseende. I samband med att Sibberön blev naturreservat förvärvades stugan av Kristinehamns kommun och är nu tillgänglig för allmänheten.

Stugan på Sibberön

Foto: Dan-Axel Hallbäck.

En trädgårdssångares mjuka jollrande hörs från buskagen och några ladusvalor pilar fram och tillbaka över den öppna ängen. Bakom det lilla huset börjar stigen ut mot Sibberöns mer okända delar. Vi kliver in i dunklet under granskogen där stenar med husmossa hukar som gamla troll för solljuset. Blåbärsriset snor om benen och till vänster öppnar sig ett litet kärr med vass. En rödhakes irriterade knäppande hörs från ett snår och en skogsgrön rygg skymtar i dunklet. Det lilla huvudet vrids och så här nära noterar man det ovanligt stora svarta ögat. Så hoppar han till en annan gren och som en liten ljuslåga i dunklet brinner hans rödgula bröst.

Stigen slingrar vidare förbi en gles tallskog genom vilken man kan skymta glittrande vatten. I en av de resliga furorna såg jag för många år sedan fiskgjusen häcka i sitt stora risbo. Fiskgjusen är fortfarande en vanlig fågel på och omkring Sibberön och på vägen ut med "Stöten" såg jag två gjusar segla högt uppe under den blå himmelskupolen. Fåglarna kretsade runt i vida svängar på en höjd som var alldeles för hög för att de skulle kunna se någon fisk. Det verkade som om de bara flög för njutnings skull. En gång i tiden, för inte så länge sedan, fanns en annan stor rovfågel här i skärgården. Så vitt jag vet har havsörnen inte häckat på Sibberön, men örnen häckade i seklets början på Rammholmen som inte ligger allt för långt bort. Enligt en gammal uppgift skulle boet ha övergivits på 1910-

talet och 1911 skall ett hägerpar ha tagit över risboet. Hägerparet bodde fortfarande kvar 1914 när konserverator Gillström besökte Rammholmen, men så småningom blåste boet ner och hägrarna försvann som häckfåglar från Kristinehamn. Ett par fiskgjusar slog sig dock ned alldeles intill den plats där örnen häckat. Hägern återkom förresten som häckfågel på Rammholmen 1952 då ett par byggde bo där. Någon äggläggning blev det emellertid inte detta år enligt Nils Franzén och Erik Wicklund.

Efter en fin skogspromenad glesnar skogen och man kommer fram till det s. k. Passet. Sibberön består av två delar, den egentliga Sibberön i öster och den del som kallas Köjan eller Kjöjan i väster. Delarna skiljs åt av denna smala landremsa som på kartan benämns Passet. Egentligen är det en flack grusås på toppen bevuxen med gles tall- och lövskog och med en fin gräsvall som undervegetation. Åt sidorna vidtager sedan en gles buskzon. Norrut kommer därefter en örtzon med fackelblomster och videört som följs av en klapperstensstrand. På södra sidan är buskzonen bredare och tätare och ersätts längre ut av ett växtsamhälle med säv, vass och en del svärdsliiljor.

När vi kommer över på Köjan är skogen mer vildvuxen. Här finns partier med tät och buskig granskog omväxlande med glesare björkdungar. Längs stränderna finns ganska mycket alsnår. På hela Köjadelen har man bestämt att skogen skall lämnas orörd, vilket inte hindrar en grann större hackspett från att med friskt mod ge sig på ett gammalt halvdött lönnträd. Stigen som till att börja med varit ganska tydlig blir allt svårare att identifiera och snart har vi kommit ut i ett stiglöst land. Man får tränga sig fram på måfå och rätt som det är öppnar sig en bred gata av starrängskaraktär. Detta breda stråk går från norr till söder och skiljer Köjadelen från en västlig ö som heter Karlstadholmen. Norr om denna holme ligger den lilla ön Klinten och som egentligen är ett stenkummel med en tofs av skog. En brokig strandskata flyger förbi och låter höra sitt karakteristiska och högljudda läte och ute över vattenytan kommer en gråhäger makligt, tungt och majestätiskt med långsamma vingslag strax ovanför vattenytan.

Det surstråk som skiljer öarna åt har så här på sommaren nästan torkat ut eller snarare vuxit igen och det är ingen större svårighet att relativt torrskodd ta sig över. Söderut vidgar sig emellertid surstråket och bildar nästan en liten lagun med kärrmark där man faktiskt kan finna små klarvattensytor. Ett par gräsänder håller till i en av dessa vattengölar, omgiven av ängsull. I kanterna lyser sileshårens fuktglittrande blad som en röd bård runt hela kärret.

Själva Karlstadholmen är bevuxen med gles högstammig lövskog. En lämplig lokal för mindre flugsnappare, men ännu har ingen sådan rar fågel visat sig här vad jag vet. Stranden på Karlstadholmen är översållad med små flata stenar. På och utanför stranden finns notblomstrets täta rosetter och här och var sticker det upp en gänglig blekblå blomma. Mellan stenarna växer småväxta örter som sköldbladsmöja och ranunkler, och ovanför stranden kan man ibland finna klockljung, blodrot, getväppling, ängskovall och flockfibbla. Kanske var det här någonstans som Evert Nyqvist vid en exkursion till Sibberön fann den sällsynta stenmåran (*Galium saxatile*). Denna växt examinerades av Erik Wiman och sedan skickades den till professor Almqvist, ni vet han med Krok &

Almqvists flora. Denne bekräftade fyndet som numera är införlivat med Uppsala botaniska institutions samlingar. I Sällskapetets första jubileumsskrift från 1934-1944 rapporterade Evert Nyqvist och Olle Jonsson om en backsvalekoloni på Sibberön. Det märkliga med denna koloni var att fåglarna inte grävt sig in i en grusslänt, ett grustag eller en strandbrink som de oftast brukar, utan i stället hade de byggt sina bon under större ytligt liggande stenar. Enligt Olle Jonsson låg denna koloni på Sibberöns västligaste udde och jag vill gärna föreställa mig en backsvalekoloni här ute på den sällan besökta Karlstadholmen.

Från Karlstadholmen har man utsikt ut över Vänerns oändliga blå yta mot en fri horisont. Långt ut på ett sjömärke sitter en storskarv, en ny häckningsart för Väneren, och över vattnet jagar ett par silvertärnor. Dessa vatten var förr farliga för segelbåtar när det blåste från sydväst. När jag vandrar längs den västligaste stranden kan jag fortfarande se enstaka vrakrester från en segelbåt som förliste här för 10-15 år sedan. Jag når sydspetsen av Karlstadholmen och viker av mot norr upp mot lagunen. Jag går tyst, försjunken i tankar, när plötsligt två rådjur spritter iväg över madmarken så att de vita akterspeglarna lyser som två irrbloss i solen. Det är alltid lika vackert att se dessa graciösa djur studsa fram, liksom svävande någon meter över marken. Jag tar mig över sankmarken tillbaks till Köjan och strosar runt på måfå i granskogen där skogstjärna och ekorrhörblommar. På ett ställe finner jag även linnéans små skära klockor. Större hackspettar hörs här och var och rätt som det är går jag rakt på ett grävlingsgryt. Väl upptrampade stigar visar var grimbart brukar ta sina provianteringsturer. Han är ju rätt traditionsbunden den gode grävlingen. Jag passerar Basters udde. Undrar förresten vem Baster kan ha varit och kommer ganska snart tillbaka till Passet. Jag väljer att följa den södra stranden. Till att börja med är stranden svår att ta sig fram på och blommande porsger en nästan bedövande vällukt. På marken växer djupblå frossört, marinblått ljungfrulin och en och annan skär ängsvädd. Så när jag västra Lakholmsudden där stora flata hållar med gles hållmarkstallskog gör promenaden komfortabel. Lakviken, som omfamnas av Västra och Östra Lakholmsudden, är ganska djup och vattnet är mörkt, nästan svart. Vegetationen är sparsam även om det finns en och annan vit näckros samt lite kärrvegetation i de allra innersta delarna. Egentligen är viken idealisk som båtplats. Till detta kommer att det finns toaletter och grillplats på östra Lakholmsudden.

Jag går vidare och kommer ut på udden Svartahall. Namnet är märkligt för udden består mest av ljus eller röd gnejs, men liknande namn förekommer här och var. Ibland har man menat att svart inte har med färgen att göra utan mer med stygg, ond och farlig, och kanske har något fartyg gått på här i någon storm för länge sedan. Jag kliver försiktigt vidare bland pors och odon och minsann ligger det inte ett gammalt vrak ute på udden. Vraket är dock endast en mindre båt som dragits upp på stranden, troligen för att den var för gisten och gammal för att vara sjöduglig, och så har vinden och tiden gjort sitt och förvandlat borden till silvervitt trä, som trollsländorna nu använder som utkikplats när de spanar efter byte eller när de bara vilar sig.

Båtvraket på Svartahall.

Foto: Dan-Axel Hallbäck.

Det där med att vila sig är förresten inte någon dum idé. Jag tar av mig och tar ett dopp och saltorkar sedan medan de sista resterna av matsäcken äts upp. Från Svartahalls spets kan jag se vassen i Sibberösundet. Det börjar bli dags att återvända hem och medan jag plockar ihop mina grejer funderar jag över varför så få kristinehamnare besöker Sibberön. Intresset för ön tycks verkligen vara litet. Man har inte ens undersökt vilka fåglar och växter som finns här. Den enda inventering som gjorts är beträffande svampar, en undersökning som Barbro Palm gjorde somrarna 1985 och 1988. Det skall väl förstås sägas att fåglarna i skärgården som helhet inventeras varje år från båt, men ändock – Sibberön borde uppmärksammas mera, för på denna vackra ö har kristinehamnarna mycket att upptäcka.

Ett stort tack till Bengt och Karl-Henrik Brunsell, som läst igenom mitt manus och rättat till många fel.